

**МЕХАНІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

**Кафедра матеріалів та технологій виготовлення виробів  
транспортного призначення**

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ**

**до виконання практичних робіт з дисципліни  
*«ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ»*  
для спеціалістів та магістрів спеціальності ЯСС**

**Харків – 2013**

Методичні вказівки розглянуто та рекомендовано до

друку на засіданні кафедри матеріалів та технологій виготовлення виробів транспортного призначення 19 березня 2012 р., протокол № 31.

Рекомендуються для спеціалістів та магістрів спеціальності «Якість, стандартизація та сертифікація» механічного факультету денної та заочної форми навчання.

Укладачі:

проф. Л. А. Тимофєєва,  
доц. І.І. Федченко,  
асист. В.В. Ткаченко

Рецензент

проф. Є.А. Фролов

## МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання практичних робіт з  
дисципліни «Інтелектуальна власність»  
для спеціалістів та магістрів спеціальності ЯСС

Відповідальний за випуск Федченко І.І.

Редактор Буранова Н.В.

---

Підписано до друку 06.04.12 р.

Формат паперу 60x84 1/16. Папір писальний.

Умовн.-друк.арк. 1,0. Тираж 50. Замовлення №

Видавець та виготовлювач Українська державна академія залізничного транспорту,  
61050, Харків-50, майдан Фейербаха, 7.  
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2874 від 12.06.2007 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ МОЛОДІ ТА СПОРТУ  
УКРАЇНИ  
УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ЗАЛІЗНИЧНОГО  
ТРАНСПОРТУ  
МЕХАНІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ  
Кафедра «Матеріали та технології виготовлення виробів  
транспортного призначення»

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ**  
до виконання практичних робіт з  
дисципліни «Інтелектуальна власність»  
для спеціалістів та магістрів спеціальності ЯСС

**Харків 2013**

Методичні вказівки розглянуто та рекомендовано до друку на засіданні кафедри «Матеріали та технології виготовлення виробів транспортного призначення» 19.03.12 р., протокол № 31.

Рекомендуються для спеціалістів та магістрів спеціальності «Якість, стандартизація та сертифікація» механічного факультету денної та заочної форми навчання.

Укладачі:

проф. Л. А. Тимофеева,  
доц. І.І. Федченко,  
асист. В.В. Ткаченко

Рецензент

проф. Є.А. Фролов

## ВСТУП

Світло вільної наукової і художньої творчості з давніх часів наполегливо пробивається до світового визнання. Завдяки бурхливому розвитку науково-технічного прогресу, інтернаціоналізації господарських зв'язків, комп'ютеризації виробництва інформація стала таким самим об'єктом права власності, як і засоби виробництва. Досвід розвинених країн показав, що саме по собі виробництво вже не є визначальним чинником зростання економічних показників, воно поступово поступається місцем науці, розвитку нових технологій. У зв'язку з цим питома значимість інтелектуальної власності в житті людей зростає вже не щодня, а щогодини [6].

Інтелектуальна власність як результат розумової творчої діяльності є багатоаспектною, складною категорією, яка привертає все більшу увагу науковців за умов гуманізації та соціалізації економічного розвитку провідних держав світу.

Вперше поняття «інтелектуальна власність» було використане в Конвенції про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ), прийнятій 14 липня 1967 р. у Стокгольмі.

Водночас основні інститути інтелектуальної власності (патенти, авторське право) виникли в країнах Західної Європи ще у XVII-XVIII ст.

Трактування терміна «інтелектуальна власність» у сучасній економічній літературі характеризується співіснуванням, конкуренцією та поєднанням різних теоретико-методологічних підходів, сформованих представниками провідних наукових шкіл та напрямів економічних досліджень [3].

Інтелектуальна власність – частина цивільного права, що об'єднує дві сфери прав – промислово власність та авторське право і суміжні права.

Інтелектуальна власність, що охороняється зараз у більшості країн світу, в сучасних умовах є одним з найпотужніших стимуляторів прогресу в усіх галузях розвитку суспільства.

## **Завдання дисципліни**

Після вивчення дисципліни студент повинен:

### **Знати:**

- 1 Види інтелектуальної власності.
- 2 Основні проблеми інтелектуальної власності в Україні та шляхи їх вирішення.
- 3 Захист прав на інтелектуальну власність.
- 4 Умови патентоспроможності та ліцензійні договори.
- 5 Захист комерційної таємниці.
- 6 Поняття Ноу-хау.
- 7 Вплив Інтернету на інтелектуальну власність.

### **Вміти:**

- самостійно проводити аналіз науково-технічної документації, літератури та нормативної документації, пов'язаної з інтелектуальною власністю.

**Бути ознайомленими:** із законами України та інших країн щодо інтелектуальної власності.

## **Зміст практичних занять**

### ***Практичне заняття (4 години)***

#### ***Оформлення пакета документів на авторське право і суміжні права***

Студент на практичних заняттях повинен розробити пакет документів:

- 1) на літературні, наукові, художні твори;
- 2) виконання фонограми, відеограми;
- 3) передачі (програми) організацій теле-, радіомовлення;
- 4) комп'ютерні програми;
- 5) бази даних.

Викладач видає завдання на оформлення пакета документів, згідно з додатком А, а студент самостійно розроблює ці документи.

### ***Практичне заняття (4 години)***

#### ***Оформлення пакета документів на право промислової власності***

Студент на практичних заняттях повинен розробити пакет документів:

- 1) на винаходи;
- 2) промислові зразки;
- 3) корисні моделі;
- 4) раціоналізаторські пропозиції.

Викладач видає завдання на оформлення пакета документів, згідно з додатком Б, а студент самостійно розроблює ці документи.

***Практичне заняття (4 години)***

***Оформлення пакета документів необхідних для права на засоби індивідуалізації учасників цивільного обігу товарів, послуг***

Студент на практичних заняттях повинен розробити пакет документів:

- 1) на фірмові найменування;
- 2) товарні знаки;
- 3) знаки обслуговування;
- 4) географічні зазначення.

Викладач видає завдання на оформлення пакета документів, згідно з додатком Б, а студент самостійно розроблює ці документи.

***Практичне заняття (4 години)***

***Оформлення пакету документів необхідних для права на нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності***

Студент на практичних заняттях повинен розробити пакет документів:

- 1) на селекційні досягнення (сорти рослин, породи тварин);
- 2) компонування інтегральних мікросхем;
- 3) комерційні таємниці, ноу-хау;
- 4) захист від недобросовісної конкуренції.

Викладач видає завдання на оформлення пакета документів, а студент самостійно розроблює ці документи.



# 1 ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

У найширшому розумінні інтелектуальна власність - це законодавчо закріплені права на результати інтелектуальної діяльності людини у різних сферах суспільного життя. До прийняття законів з охорони інтелектуальної власності країни світу, поступово розв'язуючи певні внутрішні і зовнішні проблеми, йшли кожна своїм індивідуальним шляхом. Узагальнюючи ці задачі, можна сказати, що основними з них є:

- бажання економічного та соціального розвитку власної країни;
- стимулювання своїх громадян до творчості, розповсюдження та використання результатів інтелектуального надбання людства;
- потреба у юридичному визнанні майнових та немайнових прав авторів творів.

Витвір людського генія, наприклад, такий як ідея музичного твору або винаходу, не може, на відміну від матеріальних речей, гарантувати їх використання сторонніми особами лише через те, що хтось інший вже володіє ними. Після того, як щось створене людським інтелектом стало відомо громадськості, творець вже не в змозі самотійно контролювати його використання. Саме це і є головним у законодавстві стосовно інтелектуальної власності.

Загалом законодавство у сфері інтелектуальної власності намагається забезпечити інтереси авторів творів та інших творців інтелектуальних надбань та послуг, надаючи їм певні, обмежені у часі права, що дозволяють останнім контролювати використання своїх творів. Причому ці права належать не до матеріальних об'єктів, в яких може втілюватися результат творчої праці, а до самого породження людського розуму як такого, тобто до самої ідеї об'єкта захисту. Саме останнє і є найважче контролювати творцю або особі, яка представляє його інтереси, коли ідеї автора не є об'єктом правової охорони.

За багаторічною світовою традицією, інтелектуальна власність поділяється на **авторське право** та **промислову власність**.

**Авторське право** надає авторам та іншим творцям інтелектуальних творів у галузі літератури, музики або мистецтва певні права, що дають останнім право дозволяти або забороняти протягом певного обмеженого у часі періоду ті або інші види використання власних творів. У широкому сенсі авторське право включає в себе положення про охорону авторського права в точному змісті цього слова, а також охорону так званих "суміжних прав".

**Промислова власність** передбачає охорону винаходів за допомогою патентів, захист певних комерційних інтересів за допомогою законодавства на товарний знак і торгову назву, а також законодавства з охорони промислових зразків тощо. Крім того, у поняття промислової власності входить боротьба проти недобросовісної конкуренції.

Конвенція, яка затверджена Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (ВОІВ) проголошує, що інтелектуальна власність об'єднує у собі права, що стосуються:

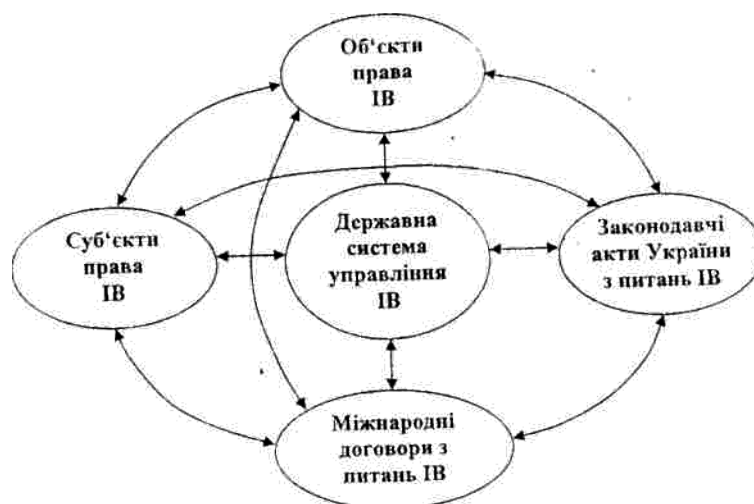
- 1) літературних, художніх і наукових творів;
- 2) виступів виконавців, фонограм і програм ефірного мовлення;
- 3) винаходів в усіх сферах людської діяльності;
- 4) наукових відкриттів;
- 5) промислових зразків;
- 1) товарних знаків, знаків обслуговування і торгових назв і позначень;
- 6) запобігання недобросовісної конкуренції;
- 7) усіх інших прав, що є результатами інтелектуальної діяльності у промисловій, науковій, літературній або художній галузях.

Види творів, що згадані у пункті 1, регулюються авторським правом. Права, які подані у пункті 2, зазвичай називаються **суміжними правами**, тобто правами у сферах, суміжних з авторськими. Види діяльності, наведені у пунктах 3, 5, 6, є об'єктами охорони промислової власності. Сюди ж, згідно з Паризькою конвенцією про охорону промислової власності, можна віднести і пункт 7. Промислова власність, як правило, включає винаходи та

промислові зразки. У документах ВОІВ пропонується таке найпростіше визначення: винахід є новим рішенням технічної проблеми, а промислові зразки є творінням у галузі естетики, що визначає зовнішній вигляд виробу. Крім того, до промислової власності відносять: товарні знаки, знаки обслуговування, торгові назви і позначення, включаючи показники походження товару і назву місця походження, а також боротьбу проти недобросовісної конкуренції.

Об'єкти, що згадуються у пункті 4, - наукові відкриття - не можуть бути віднесеними до жодної з двох сфер інтелектуальної власності. Взагалі, у світі існує думка, що наукові відкриття зовсім не повинні згадуватись серед різних форм інтелектуальної власності, тому що жодний національний закон або міжнародна угода не надає прав власності на наукові відкриття. Женевська угода з міжнародної реєстрації наукових відкриттів (1978 р.) визначає наукове відкриття як "визнання явищ властивостей або законів матеріального всесвіту, не визнаних раніше і тих, що піддаюся перевірці". Винахід - це нове рішення конкретних технічних проблем. Такі рішення, природно, мають ґрунтуватися на властивостях або законах матеріального світу, бо інакше їх було б неможливо впровадити за допомогою технічних засобів. Однак ці закони або властивості не обов'язково мають входити до категорії "не визнаних раніше". Винаходи знаходять нове застосування або нове технічне використання таких властивостей і законів незалежно від того, визнані вони чи ні [4, с. 12-15].

Система інтелектуальної власності (ІВ) складається з п'яти підсистем і зв'язків між ними (рисунок 1.1).



## Рисунок 1.1 - Система інтелектуальної власності

**Системою** називається така сукупність елементів, що мають характерні ознаки, параметри та просторову структуру, які забезпечують досягнення єдиної мсти або функції. Структура системи може бути представлена у вигляді графа. Підсистема в свою чергу може бути системою, яка складається з сукупності своїх елементів.

## 2 СТРУКТУРА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Загальновизнано, що інтелектуальна власність охоплює дві сфери прав:

- промислову власність (права, що стосуються результатів інтелектуальної власності у процесі науково-дослідницьких і проектно-конструкторських розробок);
- авторське право і суміжні права (права щодо літературних, наукових та художніх творів, творів мистецтва тощо).

Розмежування прав інтелектуальної власності на майнові та особисті немайнові права уможлиблює існування відповідних суб'єктів.

**Суб'єктами відносин інтелектуальної власності** є окремі особи, колективи (групи) осіб, суспільство в цілому, держава, національні утворення.

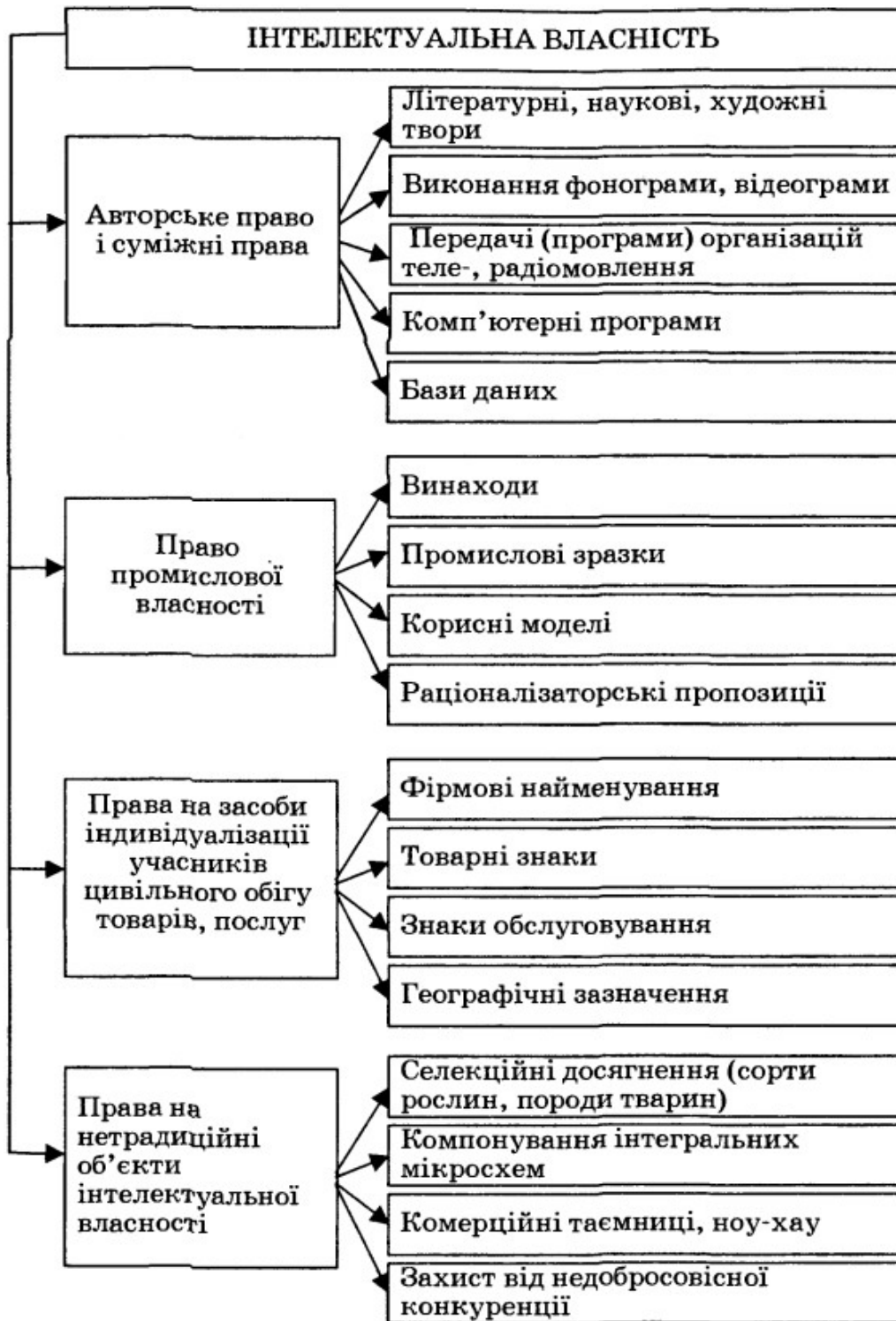
Сучасні дослідники розмежовують:

- економічних суб'єктів, які є авторами творів (винаходів);
- економічних суб'єктів, які володіють творами (патентами на винахід).

Суб'єктами права інтелектуальної власності є творець (творці) об'єкта права інтелектуальної власності та інші особи, яким належать особисті немайнові та (або) майнові права інтелектуальної власності. Серед суб'єктів права інтелектуальної власності особливе місце належить творцям: автору, виконавцю, винахіднику,

раціоналізатору. Саме від творців це право може передаватися юридичній особі.

**Об'єкти інтелектуальної власності** - це права власності юридичних і фізичних осіб на результати або прояв творчої розумової діяльності, таланту в науково-технічній, виробничій або гуманітарній сферах (рисунок 2.1) [3, с. 127].



## Рисунок 2.1 - Структура інтелектуальної власності

Перелік об'єктів права інтелектуальної власності, що наведений на рисунку 2.1, не є вичерпним. У широкому розумінні до них можна віднести й інші результати творчої діяльності, такі як: технічна документація, технологічні регламенти, результати наукових досліджень тощо.

Згідно з Угодою про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (TRIPS), підписаною в рамках ГАТТ у 1993 р., до інтелектуальної власності належать:

- авторське право і суміжні права;
- товарні знаки;
- географічні зазначення;
- промислові зразки;
- патенти;
- топології (топографії) інтегральних мікросхем;
- охорона закритої інформації;
- здійснення контролю за антиконкурентною практикою в договірних ліцензіях [3].

### **Контрольні питання**

- 1 Що таке авторське право?
- 2 Що таке промислова власність?
- 3 Що включає до себе система інтелектуальної власності?
- 4 Що таке об'єкти інтелектуальної власності?
- 5 Розшифруйте поняття "суб'єкти відносин інтелектуальної власності".

## **3 СИСТЕМА ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНУ ВЛАСНІСТЬ**

Становлення національного законодавства про інтелектуальну власність розпочалося з набуттям Україною у 1991 р. незалежності і проголошенням самостійної держави.

Законодавство України з питань інтелектуальної власності базується на Конституції України, Цивільному Кодексі України та законах України стосовно правової охорони об'єктів інтелектуальної власності.

Чинну систему законодавства України, яка містить норми щодо охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності, умовно можна поділити на загальне і спеціальне законодавство.

#### **Загальне законодавство:**

- Конституція України (ст. 41, 54);
- Цивільний кодекс (Книга 4 "Право інтелектуальної власності" та Книга 5 "Зобов'язувальне право");
- Цивільний процесуальний кодекс;
- Господарський кодекс;
- Господарський процесуальний кодекс;
- Кримінальний кодекс;
- Кримінальний процесуальний кодекс;
- Кодекс про адміністративні правопорушення;
- Митний кодекс;
- Кодекс законів про працю України.

**Спеціальне законодавство** у сфері охорони інтелектуальної власності складається із численних законодавчо-нормативних актів. Основними серед них є:

- Закон України "Про охорону прав на винаходи і корисні моделі";
- Закон України "Про охорону прав на промислові зразки";
- Закон України "Про охорону прав на знаки для товарів і послуг";
- Закон України "Про охорону прав на сорти рослин";
- Закон України "Про охорону прав на зазначення походження товарів";
- Закон України "Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем";
- Закон України "Про авторське право і суміжні права";
- Закон України "Про захист від недобросовісної конкуренції";

- Закон України "Про захист від економічної конкуренції";
- Закон України "Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів та фонограм";
- Закон України "Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування" [7, с. 21-23].

Окремі норми, що стосуються інтелектуальної власності, містяться у багатьох інших законах України.

У випадку, коли необхідно врегулювати спори щодо прав на об'єкти інтелектуальної власності між фізичними або юридичними особами України та іноземних держав, верховенство перед національними законами мають міжнародні договори, до яких приєдналася Україна. На сьогодні Україна є учасницею 18 багатосторонніх **міжнародних договорів** у цій сфері:

- 1 Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів.
- 2 Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів для цілей патентної процедури.
- 3 Гаазька угода про міжнародне депонування промислових зразків.
- 4 Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків.
- 5 Протокол до Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків.
- 6 Найробський договір про охорону олімпійського символу.
- 7 Ніщцька угода про міжнародну класифікацію товарів і послуг для реєстрації знаків.
- 8 Договір про патентну кооперацію (Договір РСТ).
- 9 Договір про патентне право (ПЛТ).
- 10 Паризька Конвенція про охорону промислової власності.
- 11 Конвенція про охорону виробників фонограм від несанкціонованого відтворення їх фонограм.
- 12 Римська конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм та організацій мовлення.
- 13 Договір про закони щодо товарних знаків.



14 Міжнародна конвенція про охорону сортів рослин (Конвенція UPOV).

15 Договір ВОІВ по авторському праву.

16 Конвенція, що засновує Всесвітню організацію інтелектуальної власності.

17 Договір ВОІВ з виконань і фонограм.

18 Всесвітня конвенція про авторське право [8].

### **3.1 Структура державної системи правової охорони інтелектуальної власності**

За роки незалежності в Україні розбудовано Державну систему правової охорони інтелектуальної власності (рисунок 3.1).



Рисунок 3.1 - Структура державної системи охорони інтелектуальної власності

За здійснення державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні відповідає Міністерство освіти і науки України. Виконання конкретних функцій у цій сфері воно делегувало Державному департаменту інтелектуальної власності. Держдепартамент є урядовим органом державного управління, що уповноважений реєструвати і забезпечувати підтримання на території України прав на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торговельні марки, зазначення походження товарів тощо, а також здійснювати реєстрацію об'єктів авторського права: творів науки, літератури, мистецтва, комп'ютерних програм, баз даних та інших творів. Держдепартамент проводить єдину державну політику у сфері правової охорони прав об'єктів інтелектуальної власності.

Він здійснює роботи з удосконалення нормативно-правової бази, контролює дотримання чинного законодавства в цій сфері, підтримує міжнародне співробітництво у сфері інтелектуальної власності, забезпечує умови щодо введення інтелектуальної власності до господарського обігу, координує роботи з підготовки та підвищення кваліфікації фахівців з інтелектуальної власності, взаємодіє з громадськими організаціями, які опікуються інтелектуальною власністю.

До сфери управління Держдепартаменту включено державні підприємства: "Український інститут промислової власності" разом з його філією "Український центр інноватики та патентно-інформаційних послуг", "Українське агентство з авторських і суміжних прав", "Інтелзахист", а також вищий навчальний заклад – Інститут інтелектуальної власності і права.

На рисунку 3.1 також подані громадські організації, що опікуються проблемами інтелектуальної власності та з якими тісно співпрацює Держдепартамент. Серед них – Всеукраїнська асоціація інтелектуальної власності. Вона має міжвідомчий характер і сприяє доведенню основних проблем, що існують у сфері інтелектуальної власності, до відома законодавчої та виконавчої гілок влади [5].

Важливим досягненням є виключення України із списку країн „пріоритетного спостереження” „Special 301”, що сприяло прискоренню вступу нашої держави до СОТ.

## **Контрольні питання**

- 1 Що включає в себе загальне законодавство?
- 2 Які ви знаєте Закони України, що належать до спеціального законодавства?
- 3 Перелічіть міжнародні договори, до яких приєдналася Україна.
- 4 Опишіть структуру державної системи охорони інтелектуальної власності.
- 5 Кому підпорядковується Державний департамент інтелектуальної власності?

## **СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ**

- 1 Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11.
- 2 Закон України “Про внесення змін до Закону України “Про авторське право і суміжні права” // Голос України. – 2001. 16 серп., - № 146.
- 3 Базилевич В.Д. Інтелектуальна власність: Підручник. – К.: Знання, 2006. - 431 с.
- 4 Драпак Г., Скиба М. Основи інтелектуальної власності: Навч. посібник. – 2-ге вид., випр. - К.: Кондор, 2007. – 156 с.
- 5 Концепція розвитку державної системи правової охорони

інтелектуальної власності на 2009-2014 роки». Схвалено рішенням Колегії Державного департаменту інтелектуальної власності (Протокол від 11 березня 2009 р. №11).

6 Підпригора О.А., Бутнін-Сіверський О.Б., Дроб'язко В.С. Право інтелектуальної власності. - 2-ге вид., переробл. та допов. - К.: Концерн Видавничий Дім "Ін Юре", 2004. - 672 с.

7 Саржан А.О. Інтелектуальна власність: Навч. посібник. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток Лтд», 2007. – 651 с.

8 Цибульов П.М., Чеботарьов В.П. Популярно про інтелектуальну власність: абетка / За заг. ред. М.В. Паладія. – К.: ТОВ "Альфа-ПК", 2004. – 56 с.

## ДОДАТОК А

Для оформлення авторського права на твір потрібні такі документи:

- заява (викладена українською мовою, що складається за встановленою формою), примірник твору;
- документ, що свідчить про факт і дату оприлюднення твору (за наявності);
- документ або копія документа про сплату збору за підготовку до реєстрації авторського права або копія документа, що підтверджує наявність пільг;

- документ про сплату збору за оформлення і видачу свідоцтва (подається після одержання автором письмового рішення про реєстрацію авторського права на твір) або копія документа, що підтверджує наявність пільг;
- довіреність, оформлена в установленому порядку, якщо заявка подається довіреною особою.

## **ДОДАТОК Б**

### **Патентування винаходів, корисних моделей, промислових зразків**

Оформлення патенту потребує подання заявки на видачу патенту в Український інститут промислової власності (Укрпатент), що є структурним підрозділом Державного департаменту інтелектуальної власності, єдиного уповноваженого державного органу з видачі патентів.

**Заявка має містити такі обов'язкові матеріали:**

- заявку на видачу патенту на винахід (корисну модель, промисловий зразок);
- опис винаходу (корисної моделі, промислового зразка);
- формулу винаходу (корисної моделі, промислового зразка);
- реферат;
- креслення (при необхідності).

Одним з етапів, які необхідно пройти, щоб отримати патент, є складання опису винаходу.

**Опис** має розкривати суть винаходу (промислового зразка або корисної моделі) настільки повно, щоб спеціаліст у даній галузі техніки на підставі опису мав достатньо інформації для реалізації винаходу (промислового зразка або корисної моделі). Надаючи патентні послуги, ми оформлюємо необхідні документи відповідно до усіх вимог.

**Формула** винаходу (корисної моделі, промислового зразка) виражає суть ясно і стисло і призначена для визначення обсягу прав патентовласника.

**Реферат** – короткий опис винаходу (корисної моделі, промислового зразка), що включає опис основних ознак (формулу) і сферу застосування. Для отримання патенту заявка має пройти певні стадії, а саме:

**Встановлення дати подання заявки** - на цьому етапі заявка перевіряється на наявність всіх необхідних документів відповідно до закону. Також перевіряється сплата збору за подання заявки на видачу патенту на винахід (корисну модель, промисловий зразок). Так, наприклад, збір за подання заявки на видачу патенту на винахід і корисну модель становить від 40 грн залежно від кількості пунктів формули. Промисловий зразок становить від 40 грн залежно від варіантів промислового зразка.

**Формальна експертиза** - перевіряється правильне оформлення всіх поданих матеріалів відповідно до вимог Закону України «Про охорону прав на винахід і корисні моделі» і «Про охорону прав на промислові зразки». За результатами формальної експертизи заявки на корисну модель та промисловий зразок заявник отримує рішення про видачу патенту або відмову.

**Кваліфікаційна експертиза** (проводиться тільки за заявками

на винаходи) – перевіряється відповідність заявленого винаходу критеріям патентоспроможності (новизна, винахідницький рівень, промислова придатність), встановлених законом. Після цього заявникові направляється рішення про видачу патенту на винахід. Заплативши держмитю за видачу патенту (17 грн) і збір за публікацію про видачу патенту (як правило, 10 грн), відомості про видачу патенту публікуються в офіційному бюлетені «Промислова власність» і одночасно заносяться у відповідний Державний реєстр.

При цьому заявник **отримує патент і статус власника** виняткових прав на винахід (корисну модель, промисловий зразок).

Патент - це охоронний документ, встановленої державою форми. Взагалі вимоги патентних відомств до оформлення та складання документів заявки на винахід (промисловий зразок, корисну модель) досить суворі. Тому недотримання цих вимог може значно затягнути процес патентування, призведе до сплати додаткових зборів через невчасність виправлення всіх помилок і неточностей. Реєстрація патенту вимагає певних знань і досвіду.

Продовження додатка Б

### **Патенти: винаходи, корисні моделі, промислові зразки**

Законодавством передбачено порядок придбання права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель та промисловий зразок. Придбання права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок завіряється патентом.

Згідно із Законом України, винахід та корисна модель – це результат інтелектуальної діяльності людини галузі будь-якої технології.



Згідно із Законом України, промисловий зразок – це також результат творчої діяльності людини, але у сфері художнього конструювання.

Право на отримання патенту має автор, творчою працею якого створено винахід, корисна модель чи промисловий зразок.

Патент діє лише на території тієї держави, патентне відомство якої видало цей документ.

Власник патенту має право:

- використовувати його самостійно;
- уступити, тобто продати, обміняти чи подарувати всі права, які випливають з патенту; надати за плату чи безкоштовно ліцензію (дозвіл) на використання патентних прав на певній території і на певний строк для виробництва товарів, послуг, зберігання та продажу товарів, їх вивезення за кордон тощо.

Винахід – це нове рішення будь-якої технічної проблеми. Винаходом може бути:

- 1) продукт (пристрій, речовина, штам мікроорганізму, культура клітин рослин, тварин);
- 2) процес (спосіб), а також нове застосування відомого продукту чи процесу.

Винахід відповідає умовам патентоспроможності, якщо він:

- 1) має винахідницький рівень;
- 2) є новим;
- 3) придатний до промислового застосування.

Корисна модель – нове технічне рішення, яке має можливість промислового застосування та високий творчий рівень.

Корисна модель відповідає умовам патентоспроможності, якщо вона:

- 1) має „світову новизну”;
- 2) придатна до промислового застосування.

Промисловий зразок – це нове художньо-конструкторське рішення виробу, яке визначає його зовнішній вигляд, який відповідає вимогам технічної естетики та ергономіки, придатне до промислового застосування та дає позитивний ефект.

Промисловий зразок відповідає умовам патентоспроможності, якщо він є:

- 1) новим;
- 2) оригінальним.

Продовження додатка Б

### **Приклад оформлення винаходу**

1 МПК С21 D\_\_\_\_\_  
2 СПОСІБ ТЕРМІЧНОЇ ОБРОБКИ ДЕТАЛЕЙ З  
ВИСОКОМІЦНИХ КОРОЗІЙНОСТІЙКИХ СТАЛЕЙ.

3 Винахід належить до галузі машинобудування, здебільшого хімічного, і може бути використаний при термічній обробці деталей з високоміцних корозійностійких сталей, які працюють в агресивних середовищах.

4 У сучасному хімічному машинобудуванні для виготовлення відповідних деталей, які працюють в агресивних середовищах, застосовуються високоміцні корозійностійкі сталі перехідного (аустенітно-мартенситного) класу.

Відомі способи термічної обробки деталей з цих сталей (див., наприклад, книгу...) не дозволяють одержувати різні рівні міцних властивостей сполучених деталей без зниження їх корозійної стійкості.

5) Як прототип прийнятий відомий спосіб термічної обробки деталей з високоміцних корозійностійких сталей (патент ФРГ №...), що включає гартування, обробку холодом і відпуск. Гартування проводиться при 950-1050 °С, обробка холодом при – 70 °С, а відпуск при 350-400 °С.

б) Однак існуючий спосіб обробки не дозволяє отримати різні твердість і міцність. Це зумовлене тим, що температура гартування обмежена порівняно невеликим інтервалом: 950-1050 °С. при температурі нижче 950 °С карбіди можуть розчинятися не повністю, а при температурі вище 1050 °С відбувається швидке зростання зерна. Температура відпуску не може бути піднята вище прийнятих 400 °С, оскільки операція відпуску в інтервалі 450-550 °С різко знижує корозійну стійкість, а відпуск вище ніж 550 °С, хоча деякою мірою і відновлює корозійну стійкість, призводить до часткового мартенситного перетворення при сильній дестабілізації аустеніту внаслідок інтенсивного карбідного перетворення. Внаслідок цього при подальшому охолодженні до кімнатної температури виникає небезпека поновлення мартенситного перетворення матеріалу, що призводить до зміни властивостей і розмірів деталей.

7) В основу винаходу поставлена задача вдосконалення способу термічної обробки деталей з високоміцних корозійностійких сталей шляхом того, що обробку загартованих деталей проводять з ізотермічною витримкою при температурі на 10-30 °С нижче точки початку мартенситного перетворення, після чого проводять стабілізуючий відпуск, що забезпечує підвищення якості деталей різної міцності і твердості без зниження їх корозійної стійкості.

Інша відзнака способу, що пропонується, в тому, що ізотермічну витримку виконують в інтервалі температур 0 °С – мінус 30 °С протягом 2 годин. Крім того, стабілізуючий відпуск проводять при 150-200 °С протягом 1 години.

8) Ізотермічна витримка загартованих деталей забезпечує досягнення певного рівня міцності шляхом накопичування різної кількості мартенситу (наприклад, 20-30 %), а проведення

стабілізуючого відпуску дозволяє закріпити отримані результати фазового складу і властивості сталі. Принципова відзнака пропонованої операції стабілізуючого відпуску від використовуваної нині операції відпуску, яка проводиться при 350-400 °С, полягає в тому, що основні структурні зміни, зумовлені обробкою, відбуваються не в мартенівській фазі, а в остаточному аустеніті і являють собою не дифузійний процес розпаду (початкова стадія виділення карбідів), а дислокаційний процес релаксації пружинних викривлень, у результаті якого значно підвищується тривалість остаточного аустеніту проти подальшого мартенситного перетворення.

9-11 Винахід ілюструється таким чином: проводилась термічна обробка деталей, виготовлених з корозійностійкої листової сталі товщиною 10-12 мм. Склад сталі (%): 0,08 вуглецю; 6,0 нікелю; 15,6 хрому; інше – залізо. Точка початку мартенситного перетворення сталі  $T_m = +20$  °С. Нагріті до 1000 °С деталі загартовувались у воді, після чого протягом 2 годин проводилася ізотермічна обробка холодом при температурі льоду, що тане. Після ізотермічної обробки холодом проводився стабілізуючий відпуск протягом 1 години при температурі 200 °С. Для отримання порівняльних даних паралельно проводилася термічна обробка однотипних деталей, що виготовляються з цієї ж сталі. Контроль за збереженням властивостей сталі, що пройшла термічну обробку пропонованим способом, проводився при  $T = -50$  °С протягом 1 години. В усіх трьох групах деталей встановлювалась кількість мартенситу і визначались показники властивостей міцності і твердості. Дані наведені в таблиці Б.1, з якої видно, що перебування сталі в умовах низьких температур не викликає зміни кількості мартенситу.

Таблиця Б.1

| Призначена обробка                | Режим термообробки |               |               |                | Механічні властивості   |                    |                |
|-----------------------------------|--------------------|---------------|---------------|----------------|-------------------------|--------------------|----------------|
|                                   | Обробка холодом    | Відпуск       | Стаб. відпуск | Контр. випроб. | Кількість мартенситу, % | Межа міцності, МПа | Твердість, МПа |
| Відома обробка на високу міцність | -70 °С, 2 год      | 400 °С, 1 год | -             | -              | 70                      | 125                | 42             |
| Пропоновани                       | 0 °С,              | -             | 200 °С,       |                | 30                      | 120                | 33             |

|   |                |   |                  |                 |    |     |      |
|---|----------------|---|------------------|-----------------|----|-----|------|
| й спосіб обробки на середню міцність                          | 1 год          |   | 1 год            |                 |    |     |      |
| Контроль за збереженням властивостей стосовно до зимових умов | 0 °С,<br>1 год | - | 200 °С,<br>1 год | 50 °С,<br>1 год | 30 | 122 | 33,6 |

12 Підписи:

13 Формула винаходу на окремій сторінці.

1 Спосіб термічної обробки деталей з високоміцних корозійностійких сталей, що включає гартування, обробку холодом і відпуск, **який відрізняється тим**, що обробку холодом загартованих деталей проводять з ізотермічною витримкою при температурі нижче на 10-30 °С точки початку мартенситного перетворення, після чого проводять стабілізуючий відпуск.

2 Спосіб термічної обробки за пунктом 1, **який відрізняється тим**, що ізотермічну витримку проводять в інтервалі температур 0 °С - мінус 30 °С протягом 2 годин.

3 Спосіб термічної обробки за пунктами 1 і 2, **який відрізняється тим**, що стабілізуючий відпуск проводять при температурі 150-200 °С протягом 1 години.

*Підписи:*

## ДОДАТОК В

За Законом України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» заявка має стосуватися одного знака, складається українською мовою і має містити такі документи:

- 1) заяву про реєстрацію знака;
- 2) зображення позначення, що заявляється;
- 3) перелік товарів і послуг, для яких заявник просить зареєструвати знак, згрупованих за Міжнародною класифікацією

товарів і послуг для реєстрації знаків.

За необхідності до заявки додаються документи, що можуть бути використані при винесенні рішення щодо заявки:

— документ про сплату збору за подання заявки, у тому числі за експертизу, оформлений відповідно до вимог Положення про порядок сплати зборів;

— копія попередньої заявки, засвідчена відомством країни подання, якщо заявник бажає скористатися правом на пріоритет;

— документ, що підтверджує показ експонатів з використанням заявленого знака на офіційній або офіційно визнаній міжнародній виставці, якщо заявник бажає скористатися правом пріоритету знака, використаного в експонаті, показаному на виставці на території держави-учасниці Паризької конвенції про охорону промислової власності. Дата пріоритету в такому разі визначається за датою відкриття виставки. Строк пріоритету — шість місяців від зазначеної дати;

— довіреність на ім'я представника, якщо заявка подається через такого;

— документи, що підтверджують право заявника на використання у заявленому позначенні елементів, які можуть бути використані лише з дозволу їх власників (п. 1 ст. 6 Закону);

— статут колективного знака, якщо заявником є об'єднання осіб, які займаються виробництвом товарів або наданням послуг зі спільними характерними ознаками. У заяві зазначається ім'я заявника або його найменування та адреса.

Заявка складається відповідно до вимог Правил складання, подання та розгляду заявки на видачу свідоцтва. Об'єктом правової охорони знака може бути колір чи поєднання кольорів як його відмітна ознака. У такому разі заявник зобов'язаний:

1) заявити про це і вказати в заяві колір чи поєднання кольорів, охорону яких він просить;

2) подати в заявці кольорові зображення позначення, що заявляється, у кількості, що визначається Установою.

Заявка на реєстрацію географічного зазначення походження товарів має свої особливості, що зумовлюються характером об'єкта правової охорони. Вона також подається до Установи і буває двох видів:

- а) заявка на реєстрацію географічного зазначення походження товару;
- б) заявка на право використання зареєстрованого географічного зазначення походження товару.

Заявка на географічне зазначення оформляється і подається відповідно до Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» від 16 червня 1999 р. та правил складання, подання та проведення експертизи заявки на реєстрацію кваліфікованого зазначення походження товару та (або) права на використання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару від 17 серпня 2001 р. Перший вид заявки подають особа чи група осіб, які в заявленому географічному місці виробляють товар, особливі властивості, певні якості, репутація або інші характеристики якого пов'язані з цим географічним місцем; асоціації споживачів, установи, що мають безпосереднє відношення до вироблення чи вивчення відповідних продуктів, виробів, технологічних процесів або географічних місць. Право на використання зареєстрованого географічного зазначення походження товару мають, за умови реєстрації цього права, виробники, які в географічному місці, зазначеному в Реєстрі, виробляють товар, особливі властивості, певні якості чи інші характеристики якого відповідають тим, що внесені до Реєстру. Проте слід зазначити, що заявка на реєстрацію географічного зазначення походження товару в разі її реєстрації вважається одночасно і заявкою на реєстрацію права на використання цього зазначення. Отже, заявка на реєстрацію права на використання зазначення подається на уже зареєстроване кваліфіковане зазначення походження товару.

Заявка складається українською мовою і має містити такі документи:

— заяву про реєстрацію географічного зазначення походження товару та (або) права на використання зареєстрованого відповідного географічного зазначення походження товару з відомостями про заявника та його адресу;

— заявлену назву географічного зазначення походження товару або заявлене географічне зазначення походження товару;

— назву товару, для якого заявник просить зареєструвати вказане географічне зазначення походження товару та(або) право на використання зареєстрованого відповідного географічного зазначення походження товару;

— назву та межі географічного місця, де виробляється товар і з яким пов'язуються особливі властивості, певні якості, репутація або інші характеристики товару;

— опис особливих властивостей товару, певних якостей, репутації та інших характеристик товару;

— дані щодо використання заявленого географічного зазначення походження товару на етикетці та при маркуванні товару;

— дані про взаємозв'язок особливих властивостей, певних якостей, репутації та інших характеристик товару з природними умовами та (або) людським чинником вказаного географічного місця походження товару.

Крім наведених документів, разом із заявкою подаються:

— документ, який підтверджує, що заявник виробляє товар, для якого просить зареєструвати географічне зазначення походження товару та (або) право на використання зареєстрованого географічного зазначення походження товару;

— висновок спеціально уповноваженого органу про те, що особливі властивості, певні якості або інші характеристики товару, зазначені в заявці, об'єктивно зумовлені чи пов'язані з природними умовами та (або) людським чинником вказаного географічного місця походження товару;

— висновок спеціально уповноваженого органу щодо меж географічного місця, з яким пов'язані особливі властивості, певні якості або інші характеристики товару. Іноземні заявники разом із заявкою зобов'язані подати документи, що підтверджують:

— правову охорону заявленого географічного зазначення



походження товару у відповідній іноземній державі;

— право іноземного заявника на використання відповідного географічного зазначення походження товару.

В офіційному бюлетені публікуються відомості про видачу свідоцтва. Після публікації відомостей про видачу свідоцтва будь-яка особа має право ознайомитися з матеріалами заявки. Будь-яке рішення Установи з приводу розгляду заявки будь-якою особою може бути оскаржено в Апеляційній палаті Установи.